

ĮDĖMUS ŽVILGSNIS Į PASLAPTINGĄ GANDŲ FENOMENĄ

Juozas Bagdanavičius

Tarptautinės informatikos akademijos tikrasis narys prof. habil. dr.

Sunku įsivaizduoti žmonių gyvenimą ir bendravimą be gandų. Viena vertus, jie suteikia galimybę sužinoti apie asmenį, įvykį ar reiškinį daugiau ir tuo patenkinti mūsų žmogišką smalsumą. Kita vertus, gauta netikėta žinia, lig tol slėpta, nors ir nepatvirtinta informacija praplečia mūsų informacijos šaltinių spektrą, palengvina bendravimą ir sukuria savito pasitikėjimo ir naujo netikėto požiūrio į reiškinį galimybę. Bendraujant pateikta neformali informacija sudaro palankią terpę gandams tarptautiniuose žmogaus veiklos srityse. Gandai tampa svarbiu instrumentu ir konkurencinėje kovoje, kuriuo vis dažniau naudojasi įvairios suinteresuotų žmonių grupės. Jie ne tik daro didelę įtaką individams, jų nuostatoms, bet gali sužlugdyti ir verslo organizaciją, gerokai pakenkti politinės partijos ar valdžios institucijos reputacijai.

Todėl nenuostabu, kad šis fenomenas Vakarų šalyse yra susilaukęs įvairių mokslo šakų mokslininkų (filosofų, sociologų, psichologų, antropologų) dėmesio. Deja, Lietuvoje lig šiol nėra nuodugniau tirtas. Neturime ir išsamesnių teorinių darbų, skirtų šiam reiškiniui nušviesti. Šiuo požiūriu prof. Valdo Pruskaus monografija¹ parengta laiku ir neabejotinai nusipelnė dėmesio.

Svarstomomis problemomis bei metodologinėmis implikacijomis ji reikšminga ne tik humanitariniams, bet ir socialiniams bei komunikacijos mokslams. Tai pirmasis bandymas pristatyti gandų fenomeną, atskleisti šio reiškinio struktūrą, funkcionavimą, socialinę organizaciją ir sklaidos ypatumus.

Tekstas gana vientisas, aiškos struktūros, konceptualiai ir logiškai išskirtos pagrindinės problemos. Kryptinga ir jų analizė. Analizuodamas gando fenomeną, autorius įvardija ir pagrindžia gandų kilimo priežastis bei jų atliekamas socialines funkcijas visuomenėje, argumentuotai parodo, kad gandai turi savitą struktūrą. Jos dalys glaudžiai susijusios, išryškinama jų reikšmė.

Ypatingo autoriaus dėmesio pelno gando teikimo ir perėmimo procesas, kuris lig šiol mūsų intelektualų, atrodo, beveik visai nenauginėtas. Autorius atskleidžia pagrindinę gando atsiradimo prielaidą – gando situaciją, be kurios neįmanomas neformalios informacijos virsmas gandu.

Jautriai ir kartu su taiklia įžvalga atskleidžiama struktūrinių gando elementų sąveika ir jų priklausomybė gando teikimo ir perėmimo procese. Išsamiai nagrinėjama gando informacijos teikimo strategija ir taktika, analizuojama psichologinė ir socialinė dalyvaujančiųjų komunikacijos rituale elgsena, aptariamos kliūtys, su kuriomis jie susiduria, taip pat būdai, padedantys jas įveikti.

Dėmesio nusipelnė ir autoriaus pateikta sava originali gandų klasifikavimo (tipologizavimo) kriterijų sistema. Remdamasis ja autorius išsamiai aptaria keturis pagrindinius gandų tipus – ekonominius, socialinius, politinius ir kultūrinius – ir parodo sistemos praktines galimybes. Siūloma kriterijų sistema sudaro esminį pamatą ne tik gandams tipologizuoti, bet ir nustatyti konkretaus tipo raiškos ypatumams, kurie žinotini informacijos sklaidėjams.

Autoriui rūpi ir socialinių grupių imlumo gandams problema. Remiantis sociologinio tyrimo duomenimis, įvardijamos socialinių grupių

¹ Pruskas, V. *Neformaliosios komunikacijos ritualai. Gando sandara, socialinė organizacija ir sklaida*. Vilnius: VPU leidykla, 2007. 240 p.

(jaunimo, verslininkų, inteligentų, pensininkų) bendrosios imlumo gandams ir jų gavimo tendencijos. Tai leidžia geriau suprasti socialinės terpės palankumą gandams plisti, kritiškiau įvertinti pagrindinius gandų plitimo kanalus, skleidimo priemones ir jų efektyvumą.

Darbe įtikinamai ir argumentuotai atskleidžiamas gando prigimties dvilypumas ir jį lemiančios gnoseologinės, psichologinės ir sociologinės priežastys. Autorius išvalgiai pastebi gando fenomeno dvilypumą, kuriame keistu būdu sugyvena priešingi dalykai – privatumas ir viešumas, tiesa ir melas, moralumas ir amoralumas, tarp kurių nubrėžti griežtą ribą kaip ir gyvenime nėra lengva ir paprasta. Kita vertus, jį palaiko nuolatinis mūsų troškulys papildomos ir vis naujesnės, kad ir nepatikrintos, informacijos, suteikiančios galimybę žinoti daugiau. Galima būtų sutikti su autoriaus daroma išvada, kad tenkindamas šį mūsų poreikį gandas kartu skatina ir oficialiosios informacijos teikėjus ieškoti būdų, kad jų teikiama informacija būtų atviresnė, tikslesnė, išsamesnė, pateikta suprantama forma.

Matyti, kad autorius gerai susipažinęs su nagrinėjama tema, stengiasi pateikti įvairių požiūrių, vengia kategoriškų vertinimų, siūlo savas argumentuotas šio reiškinio interpretacijas. Tai suteikia tekstui tolerantiškumo ir geranoriškumo dvasios, kartu skatina viltį, kad pateikiamas darbas paskatins tolesnius šio daugiaspekčio ir gana giliai išsisknijusio mūsų aplinkoje fenomeno tyrimus.

Monografija pirmiausia skiriama mokslo darbuotojams, magistrantams, studijuojantiems komunikacijos sociologiją. Tačiau ji bus naudinga viešųjų ryšių specialistams, politologams, žiniasklaidos atstovams, visiems, kurie domisi neformalios komunikacijos raiška ir sklaida.